

LA LLUÏCIÓ DE 1419 SEGONS LES PRIMERES INSCRIPCIONS DEL CASTELL DE MATARÓ ALS LLIBRES DE COMPTES DEL BATLLE GENERAL DE CATALUNYA (1420-1421)*

Com sabem, el 1366, Pere el Cerimoniós, necessitat de diners a causa del conflicte de Sardenya, havia venut el castell de Mataró, per 6500 lliures, a Pere de Màrgens (1). A principis del segle XV, després de diversos plets entre els seus hereus, el castell era en mans de Baltasar de Màrgens, descendent col·lateral de Pere i fill del jurista Antoni de Torres (2).

A causa de la insuficiència de les seves rendes i per poder fer front a les seves necessitats econòmiques, la monarquia catalano-aragonesa havia de recórrer, sovint, a l'alienació de part del seu patrimoni, que, posteriorment, en moments de millora o d'estabilitat, intentava recuperar (3). Durant el regnat de Ferran d'Antequera, va iniciar-se una onada de processos de recuperació de patrimoni alienat, a la qual les Corts van concedir, el 1413, a Barcelona, un donatiu de 100 mil lliures. La lluïció del castell de Mataró, el 1419, durant el regnat d'Alfons el Magnànim, és fruit de tot això.

Els batlles generals –i, en el cas de Mataró, el de Catalunya– eren els encarregats de gestionar administrativament el patrimoni reial. Per això eren ells els qui percebién tots els drets que corresponien al monarca en els nuclis de patrimoni reial, i en duïen la comptabilitat, en uns registres anuals. Any rera any, anotaven als seus llibres de comptes els ingressos procedents de cadascuna de les possessions de la corona, per sotmetre'ls a verificació del Mestre Racional (4). Per tant, des que el 1419 el castell de Mataró va deixar de ser propietat dels descendents de Pere de Màrgens i es va reincorporar a la Corona, els seus ingressos apareixen registrats amb regularitat als llibres de comptes del batlle general de Catalunya.

Tanmateix, la Corona no recaptava directament els ingressos procedents dels seus drets en els llocs de patrimoni reial, sinó que, normalment, els arrendava en pública subhasta a canvi d'una suma concreta de diners. D'aquesta manera s'assegurava uns ingressos fixos, s'estalviava els problemes i preocupacions derivats de la recaptació directa i, tant per bé com per mal, evitava les oscil·lacions que podien produir-se, anualment, en els beneficis de la gestió directa de les rendes.

A causa de l'arrendament de les rendes del patrimoni reial, la inscripció de les possessions de la corona als llibres de la batllia no té, en general, gaire interès, perquè només hi consta, de manera quasi mecànica, el nom dels arrendataris i la quantitat que pagaven anualment. Si bé la quantitat pagada ens pot donar una idea

aproximada, a nivell relatiu i comparatiu, dels beneficis que podien generar les diverses jurisdiccions de la corona, aquesta quantitat no s'ha de correspondre, necessàriament, amb les rendes reals, recaptades directament. Perquè, tal com podem comprovar amb el pas dels anys, i per exemple en el cas de Mataró, les oscil·lacions que es produeixen en l'arrendament són mínimes.

No obstant, en els anys immediats a la lluita del castell de Mataró, a causa dels plets i conflictes que va haver-hi entre la Corona i els antics propietaris, els llibres de comptes del batlle general de Catalunya són, excepcionalment, en fer referència a Mataró, d'una gran riquesa. Si, per una banda, aporten algunes dades relacionades amb els mecanismes dels arrendaments, amb el funcionament de la recaptació i amb la relació dels arrendaments amb els ingressos reals, per una altra, a nivell local, també ens donen a conèixer molts detalls a l'entorn de la lluita del castell de Mataró (5).

Els llibres de comptes de la batllia de 1420 i 1421 ens informen que el castell i terme de Mataró va ser declarat lluitable, amb tots els seus homes i dones i amb tota jurisdicció, rendes, censos, drets i pertinences, pels «quitadors del patrimoni», és a dir, pels membres de la comissió encarregada d'estudiar els casos dels llocs susceptibles de recuperació per part del patrimoni reial, de decidir com calia actuar i de repartir les 100 mil lliures destinades a aquesta fi per les Corts el 1413. Com que la lluita del castell data del mes de maig de 1419 (6), Mataró no va ser inscrit normalment als llibres de comptes de la batllia fins a partir de 1420; tanmateix, el registre de 1420 anota que, a la contraportada del registre de 1419, ja s'hi havia afegit un quadernet de paper, actualment desaparegut, per fer-ho constar.

La venda de propietats o de drets de la corona a particulars era feta, normalment, a carta de gràcia: incorporava una clàusula que permetia a la corona, quan volgués, recuperar allò que havia alienat, pagant la mateixa quantitat per la qual havia estat venut, és a dir, obligava a la retrovenda. Com que Antoni de Torres, en nom del seu fill, Baltasar de Màrgens, senyor del castell, es va negar a acceptar la retrovenda per pròpia voluntat i a recuperar les 6.500 lliures que havia pagat Pere de Màrgens, el dia 11 de maig de 1419, per ordre dels «quitadors», aquesta quantitat va ser dipositada a la «taula» de la ciutat de Barcelona, a nom de Baltasar de Màrgens. De les 6.500 lliures, preu de la recuperació, 2.200 van aportar-les els síndics de la universitat del castell, en ajut a la lluita (7), i les 4300 restants els diputats del General de Catalunya, a càrrec de les cent mil lliures del donatiu de Corts de 1413.

Un cop fet el dipòsit, el 13 de maig de 1419, Antoni de Torres, com a tutor de Baltasar, va fer la retrovenda del castell i terme de Mataró, amb tots els seus drets i pertinences, davant del notari Macià Just; i, l'endemà mateix, el dia 14 de maig, el rei ja en va prendre possessió.

Posteriorment, es va procedir a l'arrendament. Rendes, censos, tasques, joves, tragines, batudes, dret de fornatge del forn de destret, veda, mesuratge, carniceries, escrivania i notaria pública del castell i del terme, drets i pertinences, vinyes i terres del castell, i la meitat de llúismes i foriscapis, foren venuts o arrendats pel

batlle general de Catalunya, Pere Becet, en encant públic, per tres anys des del dia 1 de gener de 1419, a Romeu de Sant Hilari, ciutadà de Barcelona, i a Pere Ros i Bartomeu Català, habitants del terme del castell, per un preu de 4.000 sous (o 200 lliures) anuals.

Però, quan ja s'havia fet l'arrendament, Antoni de Torres va al·legar i pogué demostrar al batlle general de Catalunya que el rei havia pres possessió, per inadvertència o per altra causa, tant de la castllania –o de les rendes, drets i pertinences associades a aquesta (8)– que Pere de Màrgens havia comprat, independentment del castell, a Ramon de Cartellà, com, per altra banda, d'un «cortó» o quarta part del delme que Pere de Màrgens havia comprat a Gilabert de Reixach (9). Com que ni la castllania ni el quartó de delme no havien estat adquirits conjuntament amb el castell, els Màrgens n'havien estat desposseïts sense motiu, ja que els «quitadors» només havien declarat lluiblle el castell amb els drets i pertinences que Pere el Cerimoniós havia venut a Pere de Màrgens.

D'aquesta manera, de Torres va poder exigir que li fossin restituïts, en primer lloc, la castllania i el «cortó», que havien estat inclosos, indègudament, en l'arrendament; igualment, els ingressos que els arrendataris havien obtingut d'aquests drets des de l'inici de l'arrendament; i, finalment, la part proporcional de les rendes del castell que els corresponien des del dia 1 de gener fins al 13 de maig de 1419, ja que durant aquests quatre mesos i dotze dies, fins a la data de la redempció, el castell, amb totes les seves rendes, drets i pertinences, havia pertangut per complet a Baltasar de Màrgens.

Quan el recurs dels hereus de Pere de Màrgens prosperà, ja devien haver transcorregut dos anys de l'arrendament, perquè la corona ja havia ingressat els 8.000 sous (4.000 anuals) dels anys 1419 i 1420. Aleshores, el batlle general de Catalunya, assessorat per Francesc sa Sala, doctor en lleis, hagué d'ordenar que es restituïssin a Baltasar de Màrgens les quantitats que li corresponien:

Primerament, 1466 sous 8 diners (10), per la part proporcional des de l'1 de gener fins al 13 de maig de 1419, és a dir, per 132 dies, de l'arrendament anual de 4.000 sous, perquè durant aquest període Baltasar havia posseït totes les rendes del castell, de la castllania i del quartó. En segon lloc, 641 sous i 11 diners (11), pels 7 mesos i 18 dies de 1419 (des del 13 de maig fins al 31 de desembre) al llarg dels quals Baltasar havia estat injustament desposseït de la castllania i del «cortó», que eren la part proporcional dels 1.013 sous 8 diners que, segons jurament de l'arrendatari Pere Ros, que havia recaptat aquests censos, rendes i drets, havien rendit la castllania i el quartó l'any 1419.

En darrer terme, 1.079 sous 8 diners, corresponents a tots els ingressos obtinguts l'any 1420 com a fruit de la recaptació de les rendes, censos i drets de la castllania i del quartó de delme, segons jurament, també, de Pere Ros.

En total, per tant, pels anys 1419 i 1420, la corona va haver de retornar a de Torres i a de Màrgens, dels 8.000 sous que ja havia cobrat dels arrendataris,

3.188 sous i 3 diners. Així, els beneficis que pensava tenir pel castell de Mataró en els dos primers anys, 8.000 sous, quedaren reduïts a 4.811 sous i 9 diners, a més del dret del marc d'argent habitual (equivalent a 80 sous de Barcelona), una mena de taxa que havien d'abonar tots els arrendataris o compradors de rendes de la corona segons el valor de la renda presa en arrendament (12).

Si pels anys 1419 i 1420 la satisfacció dels hereus de Pere de Màrgens s'hagué de fer per mitjà de la devolució, per part del batlle general, de les quantitats ja esmentades, però sense que això afectés els arrendataris, que ja havien lliurat el preu de l'arrendament i recaptat tant les rendes del senyor del castell com les de la castlania i del quartó de delme, l'any 1421 de Torres i de Màrgens ja perceberen directament les rendes i drets de la castlania i del quartó, raó per la qual aquest tercer i darrer any de l'arrendament els arrendataris foren privats o desposseïts de la recaptació d'aquests drets que, tanmateix, havien arrendat. Lògicament, el batlle general hagué de compensar-los, d'acord amb allò que preveia llur contracte.

El llibre de comptes de 1421 no deixa massa clar com es calculà la satisfacció que els era deguda, però sí que es féu sobre la base del valor atribuït a les rendes i drets pertanyents al senyor del castell i del valor atribuït a les rendes i drets de la castlania i del quartó, amb ajut –però no en funció– de capbreus i llevadors. Considerant que les rendes del senyor del castell podien valer, anualment, a l'entorn de 3.105 sous 7 diners pugeses i que les de la castlania i del quartó ascendien a uns 2.010 sous 3 diners òbol (13), el 1421 el batlle general va deduir als arrendataris, dels 4000 sous del preu original de l'arrendament, 1.571 sous 5 diners òbol pugeses barcelonesos (14).

D'aquesta manera, el 1421 els arrendataris van acabar pagant, per les rendes i drets del senyor del castell de Mataró, 2.428 sous 6 diners pugeses, quantitat que el batlle general de Catalunya va ingressar i que és la que consta al seu llibre de comptes, enlloc dels 4000 sous de l'arrendament original. Aquesta quantitat és prou assimilable al preu del nou arrendament per al bienni 1422-1423, arrendament fet, aleshores, ja només dels drets i rendes del castell, sense les rendes i drets de la castlania i del quartó que posseïa Baltasar de Màrgens, i per valor de 2.600 sous anuals (15).

Totes aquestes dades ens donen la possibilitat de comparar, encara que sigui amb reserves, el preu de l'arrendament amb l'estimació dels ingressos reals que ens aporta el llibre de comptes de 1421. Segons la seva valoració, els drets del castell i els de la castlania i del «cortó» de delme podien ascendir, aproximadament, a uns 5.115 sous anuals. Si la corona els havia arrendat per 4.000 sous, vol dir que estava disposada a renunciar a entre una quarta i una cinquena part dels suposats ingressos reals obtenidors de la recaptació directa, i que aquests eren, també, els beneficis que comptaven obtenir els arrendataris en arrendar aquests drets. Pel que fa a l'arrendament de 1422 dels drets i rendes del senyor del castell, avaluats al llibre de comptes de 1421, per 3.105 sous anuals, i arrendats per 2.600 sous, voldria dir que la corona renunciava, aproximadament, a una sisena part dels ingressos teòrics, que els arrendataris podien guanyar.

Tanmateix, hem de ser prudents. O, com a mínim, hem de tenir present que l'estimació de les rendes i drets de la castlania i del quartó de delme que apareix al registre de 1421 (2.010 sous 3 diners òbol) és molt superior a les altres dades que en tenim: d'acord amb el llibre de comptes de 1420, l'arrendatari que s'havia ocupat de recaptar-les jurà que el 1419 havien suposat uns ingressos de 1.013 sous 8 diners i que el 1420 ascendiren a 1.079 sous 8 diners; el 1421, la deducció que es féu als arrendataris sobre els 4.000 sous de l'arrendament original per aquest concepte fou de 1.571 sous 5 diners òbol pugesà; i, finalment, la diferència entre el preu de l'arrendament de 1419-1421 i el de 1422-1423, equivalent a les rendes de la castlania i del quartó, és de 1.400 sous.

* * *

En definitiva, tal com ja havien observat Pellicer i Marià Ribas en dir que, després de la lluiació del castell de Mataró, la família de Màrgens encara conservà alguns drets, com el quarteró dels delmes de Santa Maria de Mataró i de Sant Martí de Mata, i en afegir que el 1427 els traspassà a Pere Destorrent, ciutadà de Barcelona (16), podem concloure que, el 1419, la lluiació del castell de Mataró no fou completa, perquè tant les rendes i drets adscrits a la castlania com el «cortó» de delme romangueren en mans dels descendents i hereus de Pere de Màrgens, Baltasar de Màrgens i Antoni de Torres. La castlania no es recuperaria fins a mitjan de la dècada dels cinquanta (17).

En efecte, el 10 de juliol de 1427 Antoni de Torres vengué, per 22.000 sous de Barcelona, la castlania del castell de Mataró, íntegra i a perpetuïtat, al ciutadà de Barcelona Pere Destorrent (18) i, abans de 1436, també degué vendre als Destorrent el quartó de delme. Perquè quan, el juny de 1436, Alfons el Magnànim concedí a Pere Destorrent tant la castlania del castell de Mataró com el quartó del delme de Santa Maria de Mataró i de Sant Martí de Mata en domini directe i alodial, ell ja ho posseïa, tot, en feu (19).

El que potser ja no és tan clar és que, amb la concessió del domini directe i alodial de la castlania a Pere Destorrent, Alfons el Magnànim fes cas omís de la solemne promesa de no alienar-la continguda al privilegi de 1419 (20). Perquè, com hem vist, el juny de 1419, en atorgar el privilegi, el monarca considerava que, juntament amb la senyoria del castell, també havia recuperat la castlania, i no era conscient («per inadvertència o en altra manera», segons els llibres de comptes del batlle general) que no era així. El 1419 el rei es comprometé, en realitat, a no alienar allò que acabava de recuperar; i, encara que al privilegi l'esmentés, la castlania no en formava part. Per tant, si el 1436 l'atorgà a Pere Destorrent, no trencà pas la promesa, perquè, en definitiva, allò que s'havia compromès a conservar era només allò que havia lluit, allò que els «quitadors» del patrimoni «haguessen declarat ésser luïble (...) segons que per lo senyor rey en Pere era stat venut al dit Pere de Màrgens».

Roser Salicrú i Lluch

NOTES.

- * Abreviatures utilitzades: ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó; C. = Cancelleria; f., ff. = foli, folis; MASM = Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró; MR = Mestre Racional; p., pp. = pàgina, pàgines; r = recto; reg. = registre; RP = Reial Patrimoni; v = verso.
- 1.- Vegeu, com a obra més recent, CUADRADA i MAJÓ, C. *El Maresme Medieval: Hàbitat, Economia i Societat, segles X-XIV*. Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró 1988, p. 425-429.
- 2.- Vegeu SALICRÚ i LLUCH, R. «El plet entre els hereus de Pere de Màrgens i els primers passos per a la lluitació. Notes documentals del castell de Mataró durant el regnat de Ferran d'Antequera», dins *IX Sessió d'Estudis Mataronins*. 28 de novembre de 1992. *Comunicacions presentades*, MASM-PMC. Mataró 1993, p. 93-104.
- 3.- Vegeu FERRER i MALLOL, M.T. «El patrimoni reial i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV», *Anuario de Estudios Medievales* 7 (1970-71), pp. 351-491. Vegeu també SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M. «La fiscalidad real en Cataluña (siglo XIV)», *Anuario de Estudios Medievales* 22 (1992), p. 359-362.
- 4.- Vegeu MONTAGUT ESTRAGUÉS, T. «El Baile General de Cataluña (notas para su estudio)», *Hacienda Pública Española LXXXVII* (1984), pp. 73-84. Vegeu també SÁNCHEZ, M. «La fiscalidad...», pp. 354-355, i *idem*, «Una aproximación a la estructura del dominio real en Cataluña a mediados del siglo XV: el <<capbreu o memorial de rendes e drets reys>> de 1440-1441», dins *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*, CSIC, Barcelona 1993, pp. 381-453.
- 5.- Remetem, en endavant, a l'Apèndix Documental.
- 6.- Com veurem tot seguit, el castell va ser recuperat el 13 de maig de 1419, i el rei en prengué possessió el dia 14. En canvi, el privilegi concedit per Alfons el Magnànim a la universitat de Mataró és del 27 de juny (ACA, C., reg. 2938, ff. 60r-63v); PELLICER PAGÉS, J.M. *Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro*, Mataró, Establecimiento Tipográfico de Feliciano Horta, 1887, pp. 416-425, publica una versió, traduïda al castellà, de l'original del privilegi, en català.
- 7.- 0 4000 florins, tal com consta al privilegi del 27 de juny de 1419 (1 lliura són 20 sous, i 11 sous són 1 florí); cf. ACA, C., reg. 2938, f. 63r.
- 8.- En definitiva, això no vol dir res més que les rendes del castell estaven repartides. Tanmateix, l'origen de la repartició de diversos drets o rendes entre el senyor del castell i el possessor de la castlania devia derivar, segurament, de les rendes que, en un passat, devia tenir assignades el castlà, és a dir, la persona que, a designació del senyor del castell, es dedicava a gestionar per compte seu les seves propietats i béns annexos.
- 9.- Entre la historiografia local no hem sabut localitzar cap referència a aquestes dues adquisicions de Pere de Màrgens, independents (i posteriors?) de la de la senyoria del castell a la corona.
- 10.- Tanmateix el càlcul correcte de la quantitat corresponent a 132 dies dels 4.000 sous anuals serien 1.446 sous 7 diners, no pas 1.466 sous 8 diners.
- 11.- Tanmateix el càlcul correcte de la quantitat corresponent als 7 mesos i 18 dies (232 dies) dels 1.013 sous 8 diners anuals serien 644 sous 3 diners i mig, no pas 641 sous 11 diners.
- 12.- Vegeu SÁNCHEZ, M. «Una aproximación...», pp. 424-425.

- 13.- L'òbol o malla era mig diner; la pugesa era mig òbol o malla, un quart de diner.
- 14.- Només un 78% de l'estimació de valor que apareix al registre, però a l'entorn d'uns 500 sous més que la recaptació declarada el 1419 i el 1420.
- 15.- ACA, RP, MR, 1042, f. 27r.
- 16.- PELLICER PAGÈS, J.M. *Estudios...*, p. 412-413; RIBAS i BERTRAN, M. *Notes històriques de Mata*, L'Aixernador, Argentona 1995 (reedició de l'obra de 1933), p. 68.
- 17.- La universitat de Mataró l'adquirí a Pere Destorrent per 25.400 sous de Barcelona, a finals de 1454 o de 1455. Vegeu LLOVET, J. *La ciutat de Mataró*, vol. I, Editorial Barcino, Barcelona 1959, p. 80 i nota 29, i SALICRÚ i LLUCH, R. «Mataró 1453. Efectes i emmarcament del terratrèmol de 1448», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* núm. 46 (abril 1993), p. 12 i nota 75.
- 18.- La castlania que, com sabem, el 1419 era posseïda per Baltasar de Màrgens, fill d'Antoni de Torres i de Joaneta de Màrgens, aleshores el 1427 era en mans d'un germà de Baltasar, segurament més jove que ell, també fill d'Antoni i de Joaneta, anomenat Antoni Joan. ACA, C., reg. 2753, ff. 52v-53r (Barcelona, 14 de juliol de 1427), i reg. 2681, f. 126v (València, 3 de setembre de 1427).
- 19.- ACA, C., reg. 2765, ff. 56v-58r (Capua, 5 de juny de 1436). Vegeu també LLOVET, J. *La ciutat...*, vol. I, p. 80.
- 20.- Cf. LLOVET, J. *La ciutat...*, vol. I, p. 80.

APÈNDIX DOCUMENTAL

DOCUMENT 1

1420.

Inscripció del castell de Mataró al llibre de comptes del batlle general de Catalunya de l'any 1420.

ACA, RP, MR, 1040 (cinquè compte de Pere Becet, 1420), ff. 26r-27v.

Castell e terme de Materó.

Lo dit castell e terme de Materó, lo qual ab hòmens e fembres e ab tota juredicció, rendes, censes, drets e pertinències sues era stat venut per lo senyor rey en Pere, de bona memòria, a n Pere de Màrgens, quondam, ciutadà de Barcelona (a), per preu de VIm. D lliures barcelonenses, e lo qual tenia e possehia, per certs títols, en Baltesar de Màrgens, fill de micer Anthoni Torres, doctor en cascun dret, ciutadà de la dita ciutat, fou declarat ésser luible per los quitadors del patrimoni reyal alienat en Cathalunya.

E com, en virtut de la dita declaració, lo dit preu fos stat uffert al dit micer Anthoni Torres, axí com a tudor del dit Baltesar, fill seu, e fos stat request per part del senyor rey

de fer rerevenda al dit senyor del dit castell e altres coses a què fos tengut e l dit micer Anthoni hagués recusat fer e complir les dites coses e reebre lo dit preu, seguí's que, a XIe. del mes de maig, l'any MCCCCXVIII, per ordinació dels dits quitadors, fou fet depòsit en la taula de la ciutat de Barcelona al dit Baltesar de Màrgens de les dites VI^m. D lliures, qui foren preu de la venda demont dita, çò és, per lo dit micer Pere Beçet, batle general de Cathalunya, al qual n'era stada feta dita en la dita taula per los síndichs de la universitat del dit castell, qui ls havien donats al dit senyor rey graciosament en ajuda de la dita luhició, de I^m. CC lliures (b), e per los dipputats del general de Cathalunya, de les cent milia lliures del donatiu fet al senyor rey en Fferrando, de bona memòria, per la cort de Cathalunya convertidor en reemçó de son patrimoni, de les restants III^m. CCC lliures, a compliment del dit preu.

E après fet lo dit depòsit, lo dit micer Anthoni Torres, axí com a tudor (c) del dit Baltesar, fill seu, féu rerevenda al senyor rey del dit castell e terme de Materó, ab lurs drets e pertinències, segons appar per carta reebuda per en Macià Just, notari e scrivà del dit senyor, a XIII de maig del any MCCCCXVIII. E, a XIII del dit mes, fou presa, per part del senyor rey, la possessió del dit castell e de tots los drets e pertinències d'aquell, segons appar per carta reebuda per lo dit notari los die e any propdits.

E stà en veritat que les dites rendes, censes, tasques, joves, tragines, batudes, ensemps ab lo dret del formatge del forn (d) de destret del dit castell, e ab la veda, el mesuratge, e ab les carniceries, scrivania de la cort e notaria pública del dit castell e de son terme, ab drets e pertinències lurs, e ab totes les vinyes e terres del dit castell, e ab la meytat dels loïsmes e foriscapis e altres sdeveniments qui i xiran o provindran (e), dins lo temps devall scrit, ab totes altres coses al senyor rey pertanyents en lo dit castell e terme d'aquell per lo prenimement de la possessió sobredita, foren venudes o arrendades per micer Pere Beçet, batle general de Cathalunya, a n Romeu de Sant Ilari, ciutadà de Barcelona, Pere Ros e Barthomeu Cathalà, habitants del terme del dit castell, axí com a més donants en l'encant públich fet per lo corredor públich del dit castell del primer die de janer del any MCCCCXVIII a tres anys après següents e complits, per preu cascur, e aquest és lo segon, de III^m sous (f) barcelonesos (g). E més, per un march d'argent per tot lo dit temps o, per valor d'aquells, LXXX sous.

E, per ço com en l'any de MCCCCXVIII lo dit batle general no donà compte algú de les rendes e drets del dit castell, posa en lo present compte, en reebuda, lo dit preu del dit any MCCCCXVIII e del any present MCCCCXX, qui, a rahó de III^m sous per any, monta VIII^m sous (h).

Emperò com après que fou fet lo dit arrendament sia stat al·legat e mostrat al dit batle general per lo dit micer Anthoni Torres, tudor del dit Baltesar, fill seu, que en lo dit prenimement de possessió fet per part del senyor rey de les rendes e drets del dit castell era stada presa possessió, per inadvertència o en altre manera, d'aquella castllania, o de les rendes, drets e pertinències d'aquella, la qual lo dit Pere de Màrgens, quondam, mentre vivia, e are lo dit Baltesar, havia e possehia en los térmens del dit castell, per títol de compre que l dit Pere de Màrgens ne havia feta d'en Ramon de Cartellà, quondam, per cert preu, e de un cortó de delme del dit castell, lo qual lo dit Pere de Màrgens havia comprat, per cert preu, d'en Gilabert de Rexach, quondam, e lo qual cortó de delme lo dit Baltesar, en temps del dit prenimement de possessió, havia e possehia, e per consegüent fos stat despullat e privat de la possessió de la dita castllania e del dit cortó de delme sens causa justa, com los dits quitadors solament haguessen declarat ésser luible lo dit castell ab drets e pertinències sues segons que per lo senyor rey en Pere era stat venut al dit Pere de Màrgens, per çò lo dit micer Anthoni, en nom que dessús, demanà e requerí al dit batle general que les rendes e drets de la dita castllania e del dit cortó de delme, les quals eren compreses en lo dit arrendament, li volgués fer íntegrament restituir, ensemps ab la prorata de totes les rendes del dit castell, o del preu de aquelles, pertanyent al dit son fill del primer die de janer del dit any MCCCCXVIII fins e per tot lo XIIIe. die de maig del dit any, en lo qual temps lo dit Baltesar havia possehit lo dit castell ab rendes, drets e pertinències d'aquell, ans de la reemçó demont dita.

E lo dit batle general, volent en e sobre les dites coses justament procehir, pres primerament en aquelles per assessor micer Francesch çà Sala, doctor en (i) leys, ciutadà de Barcelona,

vistes e regonegudes plenament les dites coses ab consell del dit assessor, declarà e ordonà les dites castlania e cortó de delme ab lurs rendes. emoluments e drets, ensemps ab la dita prorata, deure ésser restituïdors (j) e restituïts al dit Baltesar o al dit micer Anthoni, en nom seu, per vigor de la qual declaració són stades (k) restituïdes al dit micer Anthoni, en nom que dessús, les quantitats següents, les quals eren degudes e pertanyien al dit Baltesar per les rahons devall scrites (l):

Primo, los quals eren deguts al dit Baltesar prorata dels dits IIIIm sous del preu del primer any del dit arrendament, per quatre meses dotze dies que, en lo dit any, lo dit Baltesar havia tengut e possehit lo dit castell ensemps ab totes les rendes e drets demont dits, ans que fos feta la dita luïció, los quals començaren lo primer die de janer del dit any MCCCCXVIII e foren complits lo dit XIIIe. die de maig après següent, com lo dit Baltesar o altre per ell no hagués res reebut en lo dit temps de les dites rendes, MCCCCXVI sous VIII diners (m).

Item, los quals li eren deguts prorata d'aquells MXIII sous VIII diners als quals han montat les rendes e drets de la dita castlania e del dit cortó de delme, feta extimació d'aquelles al for que han valgut en lo dit any MCCCCXVIII per lo dit Pere Ros, un dels dits arrendadors, migençant jurament, lo qual Pere ha haüt càrrech de cullir, exegir e reebre totes les dites rendes, censes e drets, çò és, per VII meses XVIII dies restants a compliment del dit any MCCCCXVIII, los quals començaren a XIII dies de maig del dit any e foren complits per tot lo mes de deembre après següent, DCXXXI sous XI diners.

Item, los quals eren deguts e pertanyien al dit Baltesar, MLXXVIII sous VIII diners als quals han montat, en l'any present MCCCCX, les rendes, censes e drets de la dita castlania e del dit cortó de delme, feta stimació de aquelles per lo dit Pere Ros, migençant lo dit jurament, qui les dites rendes havia cullides e levades en lo dit any, segons que de les dites stimacions appar per carta pública reebuda per en Pere Pons, notari, los die e any en aquella contenguts.

En tant que monten les dites quantitats paguades o restituïdes al dit micer Anthoni Torres, per les rahons demont dites, IIIIm CLXXXVIII (n) sous III diners (o), los quals, abatuts dels dits VIIIIm sous, resten quitits al senyor rey, per los dits dos anys, dels preus de les dites rendes, IIIIm DCCCXI (p) sous VIII diners, los quals, lo dit batle general, posa assí en reebuda } III m DCCCXI sous VIII (q) diners (r).

Item, posa en reebuda, lo dit batle general, los quals són stats reebuts dels dits arrendadors per rahó del dit march d'argent degut e pertanyent del dit arrendament, LXXX sous } LXXX sous.

(a) Barcelona, *abreviatura llatina a l'original, i així en endavant*. (b) Axí appar de la luïció del dit castell de Materó per la certificació d'en Macià Just, notari, cobrada a la primera carta del compte quart, precedent a aquest, del any MCCCCXIX, *escrit al marge lateral esquerre del document*. (c) tudor acaba amb una lletra ratllada, *potser una i curta o bé un inici de u*. (d) segueix del de dreste- ratllat. (e) -i- *corregida sobre -e-*. (f) sous, *abreviatura llatina a l'original, i així en endavant*. (g) barcelonesos, *abreviatura llatina a l'original*. (h) Axí appar d'aquest arrendament per certificació d'en Johan Texera, I dels scrivans regent la scrivania de la batlia general, que fon fets als dits Romeu de Sant Ylari e altres ací nomenats, als dits III anys e per los dits IIIIm. sous cascun any, e aquest és lo segon, *escrit al marge lateral esquerre del document*. (i) segueix les ratllat. (j) segueix re- ratllat. (k) stades *interlineat*. (l) Translat del consell donat per lo dit micer Francesch ça Sala, sotscriu de mà d'en Johan Texera, notari, I dels scrivans regent la scrivania de la batlia general, sotsignat de son acostumat signe, per lo qual appar de la dita declaració translat autèntich de l'e i letra del batle general, ab la qual mana a son locinent que exegesca les coses contengudes en lo dessús dit consell, *escrit al marge lateral esquerre del document*. (m) MCCCCXVI sous VIII diners *escrit sobre una altra quantitat, prèviament rascada*. (n) IIIIm. CLXXXVIII *escrit sobre una altra quantitat, prèviament rascada*. (o) III diners *interlineat*. (p) CXI *escrit sobre una altra quantitat, prèviament rascada*. (q) -CXI sous VIII *escrit sobre una altra quantitat, prèviament rascada*. (r) Carta testimonial aclosa per en Pere Ponç, notari, en la qual és feta menció de la valor que las rendes de la castlania e terçó (sic) de delma han muntat en los anys MCCCCXIX e MCCCCX als dits IIIIm. CLXXXVIII sous III diners (sic), enfilada a la fi del fil de les cautelas del present compte, *escrit al marge lateral esquerre del document*.

DOCUMENT 2

1421.

Inscripció del castell de Mataró al llibre de comptes del batlle general de Catalunya de l'any 1421.

ACA, RP, MR, 1041 (sisè compte de Pere Becet, 1421), ff. 25r-26v.

(es repeteix el text dels sis primers paràgrafs del llibre de comptes de 1420, exceptuant el cinquè paràgraf, que no hi apareix; a la fi del quart paràgraf es diu que es tracta del tercer any de l'arrendament, enlloc del segon).

E lo dit batlle general, volent en e sobre les dites coses justament procehir, pres primerament en aquelles per assessor micer Ffrancesch ça Sala, doctor en leys, ciutadà de Barcelona (a), vistes e regonagudes plenament les dites coses ab consell del dit assessor, declarà e ordonà les dites castlania e quartó de delma ab lurs rendes, emoluments e drets, ensemps ab la dita prorata, deure ésser restituïdes al dit micer Antoni, en nom que dessús, e al dit Baltasar, fill seu, per vigor de la qual declaració són stades restituïdes al dit micer Anthoni, per los anys mil CCCXVIII^o e mil CCCXX, certes quantitats, segons appar en lo quint compte del dit batlle general, precedent a aquest, en XXVII carta (b).

E més li són stades restituïdes, per lo present any, les rendes e drets de la dita castlania, ensemps ab lo dit quartó de delme. E, per la dita restitució, los dits arrendadors són stats privats de aquelles, per la qual rahó lo dit batlle general lus era tengut de evicció, segons sèria e tenor del dit arrendament, per rahó de la qual evicció, haüt acort e deliberació ab lo racional sobre les dites coses (attesa la valor de les rendes e drets pertanyents al senyor del dit castell, qui poden valer, uns anys ab altres, entorn de IIIm. CV sous (c) VII diners (d) pugesas, e haüt esguart a la valor de les rendes e drets de la dita castlania e del dit quartó de delma, qui poden valer, uns anys ab altres, entorn de IIm. X sous III diners (e) òbol, segons que de les dites valors se ha haüda informació, també per los capbreus o levadors de les dites rendes e drets, com en altra manera), és stade feta per lo dit batlle general als dits arrendadors, per lo present any, la satisfacció e esmena següent, çò és, que del preu del present any, qui era IIIIm. sous barcelonesos (f), lus són stats deduhits e abatuts, per la rahó damont dita, MDLXXI sous V diners òbol pugesas barcelonesos, en tant que, del dit preu, sobren a la cort del dit senyor, en lo present any, quitis de la dita esmena, IIm. CCCXXVIII sous VI diners (g) pugesas, los quals lo dit batlle posa en reebuda } IIm. CCCXXVIII sous VI diners (h) pugesas.

(a) Barcelona, *abreviatura llatina a l'original*. (b) Axí appar, de las coses contengudes en la present menció, per l assumament o levament fet per lo racional de totes les rendes e drets pertanyents al senyor del castell de Materó e al casllà d'aquell en I full de paper cobrat e enfilat en lo fil de las cautelas del present compte, *escrit al marge lateral esquerre del document*. (c) sous, *abreviatura llatina a l'original, i així en endavant*. (d) diners *interlineat*. (e) diners *interlineat*. (f) barcelonesos, *abreviatura llatina a l'original*. (g) diners *interlineat*. (h) diners *interlineat*.